

Muntgewichten voor zilveren munten 1580-1651

R.J. Holtman
1-9-2018

Inleiding

- vanaf begin 16e eeuw meer zilver in de markt
- introductie grote zilveren munten in de 16e eeuw
- eind 16e eeuw introductie muntgewichten voor zilveren munten

Superbox 1-dek

Guilliam de Neve

uit 1605:

- 18 + 24 goud
- 2 zilver

Superbox 1-dek

Guilliam de Neve

uit 1612:

- 10 + 24 goud
- 10 zilver

Superbox

- grootformaat doos
- bovenste dek voor 36 - 40 gouden munten
- onderste dek voor 24 - 26 zilveren munten
- bekend uit 1617 en 1643-1650
- tot nu toe 9 stuks bekend uit Amsterdam

Deze zint gelycken maect
Sij verhogt Macht der Vre
8. 8. 8. Balans. Macht der Vre
Jude. and. Bruch. F. 8. 8. 8. 8.
der ziele Balans. 8. 8. 8. 8.

Amo 1617

1617

Zilverdoos

- bevat alleen muntgewichten voor zilveren munten
- meestal voor 24, soms 12, 25 of 27 zilveren munten
- bekend uit 1646-1650
- tot nu toe 6 stuks bekend:
 - 4x Guilliam de Neve, Amsterdam (24 vakjes)
 - 1x Isaak Abrahamsen, Amsterdam (27 vakjes)
 - 1x Jan van Beick, Emden (12 vakjes)

Guilliam
de Neve
1646

Isaac
Abrahamsen
1650

Jan van
Beick
1646

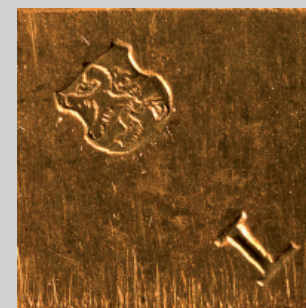
Verkopers van messing muntgewichten voor zilveren munten

- **Antwerpen: 17x**
- **Amsterdam: 14x (2 voorheen Antwerpen)**
- **Middelburg: 4x (1 voorheen Antwerpen)**
- **Hoorn: 1x**
- **Emden: 2x**
- **Arras: 1x**

Verkopers van messing muntgewichten voor zilveren munten - Antwerpen

Verkopers van messing muntgewichten voor zilveren munten - Amsterdam

Verkopers van messing muntgewichten voor zilveren munten - Hoorn

Middelburg

Verkopers van messing muntgewichten voor zilveren munten - Emden

Arras

Messing muntgewichten voor zilveren munten

Nederlanden

1
 $\frac{1}{3}$

**Arends-
daalder**

1
 $\frac{1}{2}$
 $\frac{1}{4}$

**Bourg.
rijksdaalder**

1
 $\frac{1}{2}$

Ducaton

1
 $\frac{1}{2}$

**Florijn /
Friese gl.**

1
 $\frac{1}{2}$

**Leeuwen-
daalder**

1
 $\frac{1}{2}$

Patagon

1
 $\frac{1}{2}$
 $\frac{1}{5}$

**Philips-
daalder**

1
 $\frac{1}{2}$

**Rijder-
daalder**

1
 $\frac{1}{2}$
 $\frac{1}{4}$

**Staten-
daalder**

1

**Unie-
daalder**

Messing muntgewichten voor zilveren munten

Spanje

8
4
2
1
1/2

Real

Messing muntgewichten voor zilveren munten

Engeland

4
2
1
 $\frac{1}{2}$

Shilling
(40 20 10 5
stuiver)

$\frac{1}{2}$ **Crown - 1 Shilling**

1
 $\frac{1}{2}$

Shilling

Messing muntgewichten voor zilveren munten

Frankrijk

1

Franc

1

$\frac{1}{2}$

Teston

$\frac{1}{4}$

**Ecu
(Cardecu)**

Stuiverazen (evt. ook 'silver aasen' genoemd)

- bepalen het onderwicht van zilveren munten
 - per stuiveraas bijbetaling van 1 stuiver
 - tussen 1643 en 1650 gebruikt
 - eenheden: 1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 8
 - in 1643 nog zonder aanduiding 's'
 - in 1646 aangeduid met 's' voor stuiveraas
 - Amsterdam: 1 stuiveraas = 8 aas = $\frac{1}{4}$ engels
 - Emden: ca. 14 aas (pasmunt onbekend)
-
- in 1608 per 8 aas bijbetaling van $\frac{3}{4}$ stuiver, daardoor veel reguliere aasjes nodig

**stuiverazens
in superbox
Jan Kaan, 1643**

**stuiverazens
in superbox
Gerrit Geens, 1649**

Loden muntgewichten

- komen niet voor in muntgewichtdozen
- voor het nawegen van zilveren munten
- echter ook voor de 8 - 4 - 2 - 1 Escudo van Spanje
- datering:
 - 1586-1615, op basis van verkopersmerk
 - ca. 1585 - ca. 1626, op basis van werkzame periode
- MR 94 (Antwerpen) en HA 1696 (Delft) hebben uitsluitend loden muntgewichten geleverd
- ca. tweederde heeft een blanco keerzijde
- ca. 2% van de muntgewichten is van lood

Verkopers van loden muntgewichten - Antwerpen

z.j.

z.j.

MR 1594

IS 1586

IT 1591

Middelburg

ID z.j.

MGB 1606

MM 1605

MDM 1615

SDM 1615

Verkopers van loden muntgewichten - Rotterdam

z.j.

ID z.j.

Amsterdam

TE z.j.

PVG z.j.

KH z.j.

GDN 1614

MW z.j.

Verkopers van loden muntgewichten - Haarlem

IW z.j.

Delft

AH 1696

Emden

op basis van stijl: Emden

Loden muntgewichten voor zilveren munten

Nederlanden

1

Arendsdalder

1

 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$

**Bourg.
rijksdalder**

 $\frac{1}{2}$

Ducaton

1

 $\frac{1}{2}$

**Florijn /
Friese gl.**

1

 $\frac{1}{2}$

Leeuwendalder

1

 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{5}$

Philipsdalder

 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$

Statedalder

Loden muntgewichten voor zilveren munten

Frankrijk / Spanje / voor gouden munten

$\frac{1}{4}$

Ecu
(Cardeku)

8

4

2

1

Real

8

4

2

1

Escudo
(goud)

Van 17 zilveren munten zijn tot nu toe wel messing maar geen loden muntgewichten bekend. Wellicht worden ook hiervoor nog eens loden muntgewichten gevonden.

Drie perioden voor het nawegen van zilveren munten

Periode 1 (met muntgewichten):

- 1580-1623

Introductie in Antwerpen:

- 1580: Hans Fonck
- 1581: Lenaart (III) van de Gheere
- 1581 of later: Nicolaes du Mont

Periode 2 (met muntgewichten):

- 1643-1651 (Amsterdam)
- 1644-1667 (Antwerpen)

Periode 3 (met knipwaage):

- 1658-1694

Stopzetting eerste productieperiode

- **Amsterdam:**
 - **Gerrit (I) Geens: 1623**
 - **Guilliam de Neve: 1614 (uiterlijk 1616)**
- **Antwerpen:**
 - **Andries Caers: 1616**
 - **Willem van Langenberch: 1610 (uiterlijk 1618)**
- **Middelburg:**
 - **Maarten du Mont: 1615 (uiterlijk 1621)**
 - **initialen SDM: 1615 (periode onbekend)**

Conclusies

- **52 muntgewichtverkopers uit de 16e/17e eeuw (ongeveer een kwart) hebben muntgewichten voor zilveren munten gemaakt**
- **1 op de 22 muntgewichten (ca. 4,5%) waren bedoeld voor het nawegen van zilveren munten**
- **twee uitzonderingen:**
 - **superbox Groengraft 1685 met Franse bijschriften**
 - **loden muntgewicht Delft HA 1696**

Knipwaage, ca. 1658 - ca. 1694

- **grote zilveren munten werden na ca. 1651 niet meer per stuk met muntgewichten nagewogen**
- **daarna toch nog individuele behoefte aan het nawegen van zilveren munten**
- **gouden munten verdwenen in het laatste kwart van de 17e eeuw vrijwel geheel uit de geldomloop, zodat de behoefte aan muntgewichtdozen verdween**

- **ca. 1658 introductie van de knipwaage voor het nawegen van maximaal 12 zilveren munten:**
 - **Real (1 - 2 - 4 - 8)**
 - **Florijn / Friese gulden ($\frac{1}{4}$ - $\frac{1}{2}$ - 1)**
 - **Rijksdaalder ($\frac{1}{2}$ - 1)**
 - **Arendsdaalder (Zeeuwse daalder)**
 - **Ducaton ($\frac{1}{2}$ - 1)**
- **schaalverdeling in stuivers; inkepingen naast het aantal stuivers gaf het tekort aan massa aan**
- **vóór 1694 einde van de produktie van de knipwaage; weinig behoefte aan het wegen van zilveren munten.**

Etiket in een zilverdoos, ca. 1646

Tempus - Iustitia - Cōscientia - Charitas - Natura - Cassa

***Guilliam de Neve maectt dese
silvre Gewichten tot Amsterdam.***